УДК 37.011-057.8:17.022.1

І.І. Шапошнікова

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРІОРИЗАЦІЇ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ

У публікації визначено сутність поняття «інтеріоризації» студентами вищих навчальних закладів фізичної культури соціально значущих цінностей. На основі аналізу вивчення сучасної літератури та узагальнення власного педагогічного досвіду нами запропоновані деякі шляхи щодо стимулювання інтеріоризації студентами загальнолюдських, професійних та особистісних цінностей, що дозволяє їм успішно виконувати свою персональну соціальну роль.

Ключові слова: *інтеріоризація, соціально значущі цінності, студенти вищих навчальних закладів фізичної культури.*

В публикации определена сущность понятия «интериоризации» студентами высших учебных заведений физической культуры социально значимых ценностей. На основе анализа изучения современной литературы и обобщения собственного педагогического опыта нами предложены определенные пути относительно стимулирования интериоризации студентами общечеловеческих, профессиональных и личностных ценностей, что позволяет им успешно выполнять свою персональную социальную роль.

Ключевые слова: *интериоризация, социально значимые ценности, студенты высших учебных заведений физической культуры.*

Publication work denotes the essence of meaning " interiorization " by the students of higher educational establishments of socially value benefits. On the basic of anabysis of studing of modern literature and generalization of personal educational experiment we proposed some ways concerned inspiring interiorization by students of popular, professional and personal value that enable them to perform successfully their personal social role.

Key words: *ineriorization, socially benefits students of educational establishments of physical culture.*

Постановка проблеми. Особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є ставлення до людини як до найвищої соціальної цінності. Реформування освітньої галузі покликане сприяти орієнтації молоді на засвоєння найкращих зразків людського ціннісного досвіду, чільне місце серед яких посідають соціально-значущі цінності, керування якими дозволить випускникам вищих навчальних закладів фізичної культури бути здатними гармонійно поєднувати у

© І.І. Шапошнікова

своїй професійній діяльності індивідуальні й загальносуспільні інтереси, активно реалізувати своє призначення як гідних членів суспільства й громадян України, працюючих задля благополуччя свого народу і людства взагалі, й забезпечуючи повноцінну особистісну самореалізацію. Цим пояснюється, що організований нами педагогічний експеримент був спрямований на стимулювання інтеріоризації соціально значущих цінностей студентів вищих навчальних закладів фізичної культури у процесі їх фахової підготовки.

Аналіз актуальних досліджень. Як зазначається в науковій літературі (Е. Астахова, Н. Касаткіна, Б. Невзоров, Л. Сущенко, Л. Халяпіна та ін.), сьогодні існує складний взаємозв'язок між суспільством, освітою й особистістю як різноплановими системами. Зокрема, науковці вважають, що подальший прогрес суспільства переважно залежить від людського фактору. Адже відомо, що не лише соціум суттєво впливає на формування кожної окремої особистості, але й, навпаки, існує зворотній вплив людини на суспільство [1; 8; 15]. Це зумовлює значне підвищення його попиту на кваліфікованих фахівців, чия професійна діяльність спрямована на впровадження суспільно значущих ціннісних пріоритетів. З урахуванням різних поглядів науковців (Н. Асташова, І. Зимня, І. Іванюк, та ін.) [2; 5; 6] ми дійшли висновку, що з огляду на наше дослідження поняття цінності трактується як сукупність явищ матеріального чи духовного характеру, які мають особливу значимість для людей, задовольняючи їхні певні потреби. На основі визначення А. Петровского й М. Ярошенка, також установлено, що інтеріоризацієя (від лат. Interior – внутрішній) – це формування певних «внутрішніх структур людської психіки завдяки засвоєнню зовнішньої соціальної діяльності» [11, с. 137].

Науковці (І. Бех, В. Сластьонін) конкретизують, що інтеріоризація означає перехід зовнішнього, соціального досвіду у внутрішнє, індивідуальне надбання особистості. У свою чергу, процес інтеріоризації особистістю соціально значущих цінностей означає, що вони переходять у її внутрішній план, тобто набувають для неї спонукальної сили. У цьому випадку особа починає звіряти свої життєві цілі, потреби та засоби їх реалізації з визначеними цінностями [3; 12].

Для стимулювання успішної інтеріоризації студентами соціально значущих цінностей, зокрема, цінностей фізичної культури, необхідно забезпечити: 1) подолання педагогічного авторитаризму в навчальному процесі, відродження демократичних традицій та ідеалів фізкультурного руху; 2) усунення відчуження

системи фізичної культури від суспільного життя, забезпечення її подальшого розвитку як важливого способу соціалізації студентів, залучаючи їх до провідних ідеалів та цінностей соціуму, зокрема, цінностей національної і світової фізичної культури; 3) звільнення системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури від тотальної уніфікації та стандартизації, забезпечення варіативності навчального процесу, створення нової системи уявлень про цілі і задачі, форми і методи зміцнення здоров'я людей та шляхів їх фізичного вдосконалення [4; 7; 9; 13].

Мета статті – розкрити специфіку процесу стимулювання інтеріоризації студентами вищих навчальних закладів фізичної культури соціально-значущих цінностей на підставі нових підходів до організації навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні інтеріоризація майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту соціально значущих цінностей передбачає переведення цих цінностей на рівень персональних переконань кожної особистості, що спонукає її до придбання індивідуально-неповторних якостей, котрі дозволяють їй успішно виконувати свою персональну соціальну роль та активно впливати на сприйняття й оцінки нею власної діяльності.

Тому важливим завданням під час навчання студентів у ВНЗ є формування в них ціннісного ставлення до навчання та інших видів діяльності, до професії, до себе та до інших людей. Однак досягти цієї мети можна лише за умови узгодження цілей навчання з мотиваційно-ціннісною основою навчальної діяльності кожного суб'єкта навчання.

Слід зазначити, що саме в системі освіти формується майбутнє суспільства. Провідне місце в цій системі належить педагогу, який не тільки забезпечує формування у молоді необхідних знань та умінь, але й транслює їй свої ціннісні домінанти, стимулює формування в кожній особі важливих особистісних якостей. Саме ціннісні орієнтації, ідеали як головні вияви особистісної сутності людини мають перебувати в центрі педагогічних зусиль викладача, саме на їх формування повинні бути зорієнтовані цілі й завдання професійної діяльності, вибір відповідних педагогічних методів і засобів [8, с. 12 – 13; 10, с. 11].

У нашому дослідженні вищезазначені ідеї мають подвійну значущість. Адже, з одного боку, підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту повинна передбачати відповідний ціннісний вплив викладачів, його соціально значущих професійних і особистісних

якостей, з іншого – студенти ВНЗ фізичної культури як майбутні вчителі чи тренери повинні вміти успішно формувати в молоді гуманістичні ціннісні орієнтації.

З урахуванням ідей різних науковців [2; 4; 5; 6; 8; 14] ми дійшли висновку, що студентам у процесі навчання у ВНЗ важливо оволодіти трьома групами цінностей:

– загальнолюдськими (життя, здоров'я, свобода, істина, гуманізм та ін.);

– професійними (професіоналізм, фізична культура, спорт);

– особистісними (самореалізація, освіченість, самоствердження, самопізнання, цінності міжособистісного спілкування).

Так, для усвідомлення студентами необхідності інтеріоризації соціально значущих цінностей викладачі пояснювали, що кожна людина є найвищою соціальною цінністю, що кожний зі студентів має відчувати себе не лише об'єктом соціально-педагогічної дії, а і її активним суб'єктом, розвиватися як соціально активний та відповідальний громадянин, здатний творчо застосовувати соціальний досвід, тобто не тільки адаптуватися до дійсності, але й змінювати її.

Для стимулювання інтеріоризації майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту загальнолюдських цінностей, проводилися різнопланові лекції проблемного характеру, лекції-дискусії, лекції-диспути та ін.

Для опанування майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту професійними цінностями під час проведення лекційних та практичних занять значна увага викладачів приділялася проведенню розгорнутих бесід, використанню різноманітних навчальних ігор, конференцій, що спонукало студентів до чіткого визначення своєї позиції з порушеної проблеми з орієнтацією на визначені професійні цінності, усвідомлення ними відповідальності за наслідки своїх рішень.

Формуванню особистісних цінностей студентів сприяла робота над рефератами, курсовими та дипломними роботами з відповідної тематики, яка допомагала їм здобувати необхідні знання в різних аспектах духовного й фізичного становлення особистості. Така робота стимулювала також набуття ними умінь інформаційного пошуку, аналізу різних наукових позицій і формулювання узагальнених висновків, розвитку самостійності мислення тощо. Інтеріоризація студентами особистісних цінностей забезпечувала індивідуальну траєкторію зростання студентів, з одного боку, як майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, а з іншого – як унікальних особистостей, кожна з яких характеризується лише їй притаманними якостями,

життєвими цілями, потребами. Для забезпечення цього викладачі значну увагу приділяли організації індивідуальної роботи зі студентами. Зокрема, кожному з них надавалася допомога під час розробки та реалізації програми професійного й особистісного самовдосконалення з урахуванням індивідуальних прагнень та інтересів.

Нами було проведено педагогічний експеримент, у якому взяли участь студенти Харківської державної академії фізичної культури. У контрольних групах (153 особи) використовувалися традиційні методи навчання. В експериментальних групах (149 осіб) освітній процес був спрямований на інтеріоризацію студентами соціально значущих цінностей та забезпечувався за допомогою активних методів і форм навчання.

Для діагностики ефективності інтеріоризації майбутніми фахівцями з фізичної культури соціально значущих цінностей застосовувалися різні методи: спостереження, бесіди, анкетування, а також модифікована нами методика ціннісних орієнтацій М. Рокича (див. табл. 1).

Таблиця 1

Результати ранжування студентами соціально значущих цінностей

Список соціально значущих цінностей	Педагогічний експеримент			
	Рангове місце		Оцінка у %	
	Е.Г.	К.Г.	Е.Г.	К.Г.
Здоров'я	4	1	10,1	19,1
Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних ускладнень)	8	4	5,6	10,1
Активне життя (повнота і емоційна насиченість життя)	3	3	15,1	14,8
Свобода	6	2	7,5	18,3
Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)	7	9	5,4	4,8
Професійні (фізична культура і спорт)	2	5	17,9	9,8
Незалежність (у думках і вчинках)	9	6	4,7	8,3
Особистісний розвиток (самореалізація, самоствердження, самопізнання)	1	8	20,3	5,2
Суспільне визнання (пошана в колективі)	5	7	9,9	6,4
Інші цінності	10	10	3,5	3,2

Аналізуючи дані педагогічного експерименту за методикою ціннісних орієнтацій М. Рокича слід зазначити, що між відповідями студентів експериментальних та контрольних груп існують суттєві

відмінності. Так, в експериментальних групах перші три місця посіли: особистісний розвиток (самореалізація, самоствердження, самопізнання), професійні (фізична культура і спорт), активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя). У контрольних групах, першими трьома пріоритетними цінностями виявилися: свобода, здоров'я та активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнені результати педагогічного експерименту свідчать про ефективність упровадження в навчальний процес комплексу активних методів і форм навчання (дискусій, вікторин, конкурсів, прес-конференцій, круглого столу та ін.), які забезпечували інтеріоризацію студентами трьох груп цінностей: загальнолюдських, професійних та особистісних. У процесі подальшого наукового пошуку планується дослідити взаємозв'язок між рівнями інтеріоризації студентами соціально-значущих цінностей у процесі самоосвіти.

Література

1. *Астахова Е.* Трансформация социальных функций высшего образования в современных условиях: к постановке проблемы / Е. Астахова // Новий колегіум. – 2000. – № 2. – С. 9 – 13.
2. *Асташова Н.А.* Учитель: проблема выбора и формирование ценностей / Н.А. Асташова. – М.: Моск. психол.-соц. ин-т, Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2000. – 272 с.
3. *Бех І.Д.* Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. *Виленский М.Я.* Системно-структурный анализ содержания и организации профессиональной направленности физического воспитания в пединституте / М.Я. Виленский // Основы профессионального мастерства учителя физической культуры: матер. Всесоюз. науч. конф., 14 – 16 сент. 1976 г. – Ульяновск, 1976. – С. 119 – 121.
5. *Зимняя И.А.* Педагогическая психология: учеб. для вузов. – 2-е изд., доп., испр. и перераб. / И.А. Зимняя. – М.: Издат. корпорация «Логос», 1999. – 384 с.
6. *Іванюк І.* Формування в учнів зарубіжної школи системи ціннісних орієнтацій / Іван Іванюк // Шлях освіти. – 2002. – № 2. – С. 20 – 23.
7. *Камаєв О.І.* Сучасні вимоги і шляхи удосконалення процесу підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту / О.І. Камаєв // Теорія та методика фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 1. – С. 2 – 3.
8. *Касаткина Н.Э.* Социально-педагогические основы становления и развития личности учителя в университете / Н.Э. Касаткина, Б.П. Невзоров, Л.П. Халяпина; под общ. ред. Н.Э. Касаткиной. – Кемерово: Кемер. обл. ин-т усоверш. учителей, 1996. – 128 с.

9. *Лубышева Л.И.* К концепции физкультурного воспитания студентов / Л.И. Лубышева // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 5/6. – С. 15 – 18.
10. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
11. *Петровский А.В.* Основы теоретической психологи / А.В., Петровский, М.Г. Ярошевкий. – М.: ИНФРА, 1999. – 528 с.
12. *Сластенин В.А.* Психология и педагогіка / В.А. Сластенин, В.П. Каширин. – М.: Изд. центр «Академия», 2001. – 480 с.
13. *Сорокина Н.Д.* Инновационные методы обучения: проблемы внедрения / Н.Д. Сорокина // Высшее образование в России. – 2001. – № 1. – С. 116 – 119.
14. *Сухомлинська О.* Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи / Ольга Сухомлинська // Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С. 24 – 27.
15. *Сущенко Л.П.* Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методичний аспект): моногр. / Л.П. Сущенко. – Запоріжжя: Запоріз. держ. ун-т, 2003. – 442 с.